

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ЕФЕКТИВНОГО СПІЛКУВАННЯ ЯК ЧИННИК ПОКРАЩЕННЯ ВЗАЄМИН У МІЖОСОБИСТІСНИХ СТОСУНКАХ

Кушнір Ірина Петрівна

здобувач вищої освіти факультету публічного управління,
соціальних та природничих наук, спеціальності 053 «Психологія»

КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»

Науковий керівник: Васюк Катерина Миколаївна

кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології
Донецького Національного університету імені Василя Стуса

Україна

Актуальність теми, розробка її у науковій вітчизняній та зарубіжній літературі. З часів набуття Україною незалежності її розвиток безпосередньо ставить вимоги до зростання рівня мовленнєвої культури суспільства. Сьогодні комунікативна культура особистості є основою якісних та продуктивних взаємостосунків і досягнення взаєморозуміння, способом самовдосконалення, саморозвитку і самореалізації [1, с.181]. Саме тому можемо припустити, що на розвиток суспільства в цілому впливає розвиток кожної особистості.

Можна припустити, що швидкий темп та інформаційна насиченість сучасного життя сприятимуть дедалі більшому поширенню «нерозважливої податливості» у майбутньому [2, с. 54]. А якщо уявити, що люди почнуть в більшій мірі будувати стосунки «не розмірковуючи піддаючись» впливу один одного, можна очікувати зростання невдоволеності та фрустрації. Після цього є висока вірогідність зростання міжособистісних конфліктів, і якщо додати до цього ще той факт, що на превеликий жаль, наш світ налаштований на культивування егоїзму, суперництва та войовничості, при

цьому мало де дають практичні та теоретичні знання про те, як налагоджувати співпрацю [3, с.78], стає зрозумілим, що знання з ефективної комунікації та розвиток цих навичок потребує розповсюдження. Для досягнення цієї мети передбачається розробка програми навичок ефективного спілкування, яка включає в себе оволодіння загальнокультурною компетенцією та мовленнєвим етикетом.

Проблеми синтезу міжособистісної взаємодії з готовністю до особистісно орієнтовного спілкування вивчалися І. Зязюном, В. Лівенцовою, Л. Савенковою, G. H. Mead; питання культури спілкування вивчали І. Афанасьєв, А. Коваль, І. Сайтарлі, D. F. Tannen; питання етикету розглядали J. Citrion, J. Damen, D. Probuka, L.L. Souza; навчання мовленнєвому етикету – В. Малахов, К. Goebel, O. Hadley, P. Parrish тощо.

Ефективне спілкування ми розглядаємо як складний, багатоплановий процес встановлення й розвитку контактів між людьми, що породжується потребою спільної діяльності і який містить у собі обмін інформацією, вироблення єдиної стратегії взаємодії, сприймання і розуміння іншої людини.

Проте, ґрунтовний аналіз методичної, наукової та навчальної літератури з проблеми виявив, що формування навичок ефективного спілкування як чинник благополуччя міжособистісних відносин не фігурувало як предмет спеціальних досліджень. У цих дослідженнях не завбачено та не надано детальну інформацію що стосується формування навичок ефективного спілкування, а також не надано систему вправ. Відтак, недостатність методологічного розкриття теми та потреба в забезпеченні володіння навичками ефективного спілкування, зумовили вибір теми нашого дослідження.

Мета статті: визначити роль навичок ефективного спілкування у міжособистісних стосунках, а також розробити та реалізувати програми з

формування навичок ефективного спілкування для покращення якості міжособистісних стосунків.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку суспільства ми розглядаємо формування навичок ефективного спілкування як чинник благополуччя міжособистісних стосунків. Експериментальна перевірка формування навичок ефективного спілкування здійснювалась на базі Літинського ОЗЗСО І-ІІІ ст №1. В експерименті брали участь 60 учнів старших класів.

У процесі дослідження вирішувались наступні завдання: виявити можливі шляхи формування навичок ефективного спілкування; сприяти розвитку в учнів здатності до самопізнання та самовдосконалення; сприяти надбанню нових знань та умінь у спілкуванні.

Для досягнення намічених цілей на початку роботи було проведене анкетування учнів для визначення негативних та позитивних критеріїв: агресивність, ригідність, емпатія, екстраверсія. У процесі проведення анкетування більшість учнів визначили свій рівень володіння навичками ефективного спілкування як середній.

Таблиця 1

**Зведений протокол анкетування з визначення сформованості
навичок ефективного спілкування (n = 30)**

Критерії оцінки параметрів	Кількість осіб	Питомна вага (%)	Критерії оцінки параметрів	Кількість осіб	Питомна вага (%)
Позитивні:			Негативні:		
Емпатія			Агресивність		
Відсутня	4	13,33	Відсутня	3	10,00
Слабка	12	40,00	Слабка	10	30,00
Середня	12	40,00	Середня	8	26,67
Висока	2	6,67	Висока	7	23,33
Групове середнє значення	Слабка		Групове середнє значення	Середня	
Екстраверсія			Ригідність		
Відсутня	1	3,33	Відсутнє	2	6,67
Слабка	10	33,33	Слабке	2	6,67
Середня	13	43,33	Середнє	8	26,67
Висока	6	20,00	Високе	18	60,00
Групове середнє значення	Середня		Групове середнє значення	Високе	

Характеризуючи переважний емоційний фон нами було відзначено, що позитивні критерії мають показники: емпатія – 6,67%; 2 учні мають здатність розуміти емоційний стан іншої людини та співпереживати їй; екстраверсія – 20%; 6 учнів *розкривають себе з боку активності, енергії та позитивного настрою у спілкуванні з іншими, віддають перевагу зовнішній діяльності та соціальним взаємодіям, є більш відкритими до нових досвідів*

та схильні до прийняття ризиків. Негативні критерії: агресивність виявлено у 7 (23,33%) учнів; вони часто проявляють саботаж, ігнорування, затягування, сварки, ображання; ригідність – 60%; 18 учнів проявляють себе негнучкими, з інертними щодо мотивів поведінки та морально-етичних вчинків при цілковитій очевидності їх недоцільності.

Під час формувального етапу експерименту були вирішені наступні завдання: розтлумачити учням сутність поняття «ефективне спілкування», подати думку щодо способів та методів його формування; протегувати формування ціннісних переваг, переконань, надбання нових і систематизації наявних знань з етикету та спілкування. Початок дослідження включав в себе курс лекцій, що містив обширний спектр ситуацій, пов'язаних з культурою спілкування та етикетом. Інтерактивні міні-лекції включали такі теми: «Етикет мовлення», «Процес спілкування за моделлю Бацевіча Ф.С.», «Функції спілкування», «Конфліктне спілкування», «Стратегії поведінки в конфліктній ситуації», «Чотири основні навички ефективного спілкування», «Роль формування навичок ефективного спілкування для покращення міжособистісних стосунків».

Наступна частина спостереження складалася зі створення умов засвоєння характерних рис реалій за допомогою оригінальних текстів художньої літератури та кінематографу (саме те, яка інформація потрапляє до нашого мозку, формує цінності). Для оволодіння мовленнєвим етикетом та закріпленням навичок у подальшому ми використовували автентичні тести, що імітують конкретні ситуації. Для покращення рівня ефективної комунікації ми застосовували міжособистісні рольові ігри. Особливу увагу було звернено на ознайомлення та закріплення матеріалу з особливостей гендерної та рольової комунікації.

Відношення до спілкування у дівчат характеризується потребою у подрузі, у юнаків – у прагненні зайняти своє місце в колективі. Дівчата більше ніж юнаки мають потребу у довірчих відносинах з представниками

іншого полу. Саме завдяки ним, вони задовольняють потребу власної значущості [5, с.11].

Для визначення результату були взяті до уваги ціль та стиль спілкування між юнаками та дівчатами де критеріями оцінки параметрів були визначені емпатією, екстраверсією, агресивністю та ригідністю.

Таблиця 2

Результати з визначення критеріїв гендерних відмінностей (n = 30)

Критерії оцінки параметрів	Кількість осіб	Питомна вага (%)	Критерії оцінки параметрів	Кількість осіб	Питомна вага (%)
Позитивні:			Негативні:		
Емпатія			Агресивність		
Юнаки	6	20,00	Юнаки	10	33,33
Дівчата	9	30,00	Дівчата	5	16,67
Екстраверсія			Ригідність		
Юнаки	4	13,33	Юнаки	8	26,67
Дівчата	11	36,67	Дівчата	7	23,33

Цілі спілкування: юнаки часто використовують спілкування для встановлення домінування, ієрархії або вирішення конкретних проблем. І саме тому ми спостерігаємо рівень агресивності в юнаків значно вищий ніж у дівчат. Дівчата, більше орієнтовані на встановлення емоційного зв'язку, підтримку і співпрацю. Ця відмінність також підтверджується рівнем екстраверсії.

Стиль спілкування: юнаки часто використовують більш прямий і асертивний стиль спілкування (агресивність, ригідність), тоді як дівчата схильні до більш індивідуального та емоційного стилю (емпатія).

Формування навичок ефективного спілкування учнів неможливе без застосування інформаційно-комунікативних технологій. Під час проведення дослідження ми неодноразово застосовували відеоматеріали,

довідко-інформаційні посібники, онлайн-ресурси тощо. Були проведені інтерактивні міні-лекції, практичні інформативні заняття, робота з електронним словником.

По завершенні експериментального дослідження було проведено повторне анкетування результати якого показали суттєві відмінності в рівнях володіння навичками ефективного спілкування.

Таблиця 3

Повторний протокол анкетування з визначення сформованості навичок ефективного спілкування (n = 30)

Критерії оцінки параметрів	Кількість осіб	Питома вага (%)	Критерії оцінки параметрів	Кількість осіб	Питома вага (%)
Позитивні:			Негативні:		
Емпатія			Агресивність		
Відсутня	2	6,67	Відсутня	5	16,67
Слабка	8	26,67	Слабка	16	53,33
Середня	14	46,67	Середня	6	20,00
Висока	6	20,00	Висока	3	10,00
Групове середнє значення	Середня		Групове середнє значення	Слабка	
Екстраверсія			Ригідність		
Відсутня	1	3,33	Відсутнє	8	26,67
Слабка	3	10,00	Слабке	9	30,00
Середня	18	60,00	Середнє	5	16,67
Висока	8	26,67	Високе	8	26,67
Групове середнє значення	Середня		Групове середнє значення	Слабке	

Так, за результатами анкетування можемо бачити, що Емпатія та екстраверсія підвищились на 13,33% та 6,67% відповідно; агресивність та ригідність – послабились на 13,33% та 33,33% відповідно.

Висновки. За результатами дослідження можна дійти таких висновків. Дане дослідження, яке було спрямовано на підвищення рівня володіння навичками ефективного спілкування, завершено позитивним результатом. Результативність формування навичок ефективного спілкування підвищується за умови дотримання поетапного формування її складових у взаємозв'язку та єдності (спонукальний, інформаційно-теоретичний, діяльнісний, аналітико-корекційний та самостійний етапи). Під час експерименту було емпірично підтверджено ефективність застосування інтерактивних методів навчання, а саме мозкового штурму, рольових іграх, групової дискусії, тематичної лекції, сесій «питання - відповідь» тощо. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів сформульованої проблеми. Подальша робота має покладатися на розробку поглибленої та ускладненої системи навчально-пізнавальних завдань з формування навичок ефективного спілкування та мовленнєвого етикету.

Список використаної літератури

1. Максимець О.М. Формування мовнокомунікативних навичок у процесі підготовки майбутніх фахівців. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2022. №84 С. 181-186.
2. Чалдіні Р. Психологія впливу. Харків: Книжковий клуб КСД. 2017. 608 с.
3. Количева Т.В. Психологія ділового спілкування: Конспект лекцій. Харків: УкрДАЗТ. 2010. 106 с.
4. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики: Підручник. Київ: Академія, 2004. 342с.

5. Курова А.В. Психологія спілкування: посібник. Одеса: Фенікс. 2020. 79 с.
6. Філоненко М. М. Психологія спілкування: Підручник. Київ: Центр учбової літератури. 2008. 224 с.
7. Probuska D. The Educational Aspects of Ethics. Ethics & Bioethics (in Central Europe). 2016. Vol. 6. No 3-41. P. 167-172.
8. Nunes V. B., Souza L. L. Ethical Formation in Professional, Scientific and Technological Education. Educação & Realidade. 2018. Vol. 43. No 2. P. 711-726.

ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ЕПІЛЕПСІЇ У ДІТЕЙ, ЇЇ ВИДИ ТА СИМПТОМАТИКА

Лисенко Ріта Сергіївна

здобувач вищої освіти факультету публічного управління,
соціальних та природничих наук, спеціальності 053 «Психологія»

КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»

Науковий керівник: Драченко Вікторія Василівна

ORCID ID: 0000-0002-9599-3177

кандидат педагогічних наук

Україна

Актуальність теми, розробка її у науковій вітчизняній та зарубіжній літературі. Як відомо, епілепсія посідає четверте місце у світі, за поширеністю, серед неврологічних порушень (Fisher, R. S., Acevedo, C., Arzimanoglou, A., Stafstrom, C. E., Carmant, L.). Щорічно, кількість дітей з епілепсією зростає, в тому числі й в Україні. Проте, незважаючи на розповсюдженість даного захворювання, на сьогодні його проблема не є